

RIIGIKOHUS

Riigikohtu praktika kriminaal- ja väärteoasjades jaanuar–aprill 2021

Riigikohtu praktika ülevaade

Marin Sedman
analüütik

Risto Uustal
peaspetsialist

Hegle Pärna
praktikant

**Tartu
2021**

1. STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2. RIIGIKOHTU PRAKTIKA	4
2.1. Materiaalõigus.....	4
2.1.1. Provtseeritud hädakaitse (1-20-3535/52)	4
2.1.2. Vabatahtlik loobumine süüteoaktsest (1-17-11182/234).....	5
2.1.3. Tahtluse tuvastamine isikuvastase süüteo puhul (1-20-3107/60)	6
2.1.4. Keskmisest suurem süü tapmise korral ja kaalutusvead karistuse mõistmisel (1-19-4150/132).....	6
2.1.5. Vägistamine (1-19-10157/71).....	7
2.1.6. Süüteo tulemusena saadud vara omandamine (1-16-2411/1118)	8
2.1.7. Usalduse murdmine (1-20-8130/9).....	8
2.1.8. Kuritegelik ühendus (1-18-10100/141).....	9
2.1.9. Ehitisele esitatavate nõuete rikkumine (4-20-1553/38).....	9
2.1.10. Keelatud jahipidamine JahiS § 57 järgi (4-20-2803/37)	9
2.2. Menetlusõigus.....	11
2.2.1. Tõendite lubatavus ja kogumine järelevalveametniku poolt (4-20-1588/28 ja 4-20-1755/27)	11
2.2.2. Asjaolude tõendamine (1-20-1301/35).....	11
2.2.3. Isiku süüditunnistamine ühele tõendile tuginedes (1-19-10157/71 ja 1-20-1301/35)	12
2.2.4. Tõendi lubatavus (e-kirja näitel) (1-17-2359/122)	13
2.2.5. Tsiiviilhagist loobumine (1-17-11182/234).....	14
2.2.6. Hüpoteeegi tagatisväärtus (1-20-7989/25)	14
2.2.7. Kriminaalmenetluse kulude hüvitamine osaliselt õigeksmõistva otsuse korral	16
2.2.8. Riigi õigusabi tasu hüvitamine (1-19-6145/52).....	16
2.2.9. Süüdistuskohustusmenetlus (1-20-8130/9)	16
2.2.10. Kokkuleppemenetluses kriminaaltoimiku tagastamise kohustuse seotus kokkuleppes kajastatuga (1-20-3298/21)	17
2.2.11. Kohtuotsuse põhistamise kohustuse rikkumine (1-20-3535/52)	17
2.2.12. Õigeksmõistva kohtuotsuse tegemise alused (1-20-470/34)	17
2.2.13. Ilmselt põhjendamatu apellatsioon (1-20-1651/76)	19
2.2.14. Põhjendamiskohustus ja ilmselt põhjendamatu apellatsioon kokkuleppemenetluses (1-20-3298/21)	19
2.2.15. Riigikohtu poolt uue otsuse tegemine teistmismenetluses (1-19-2585/57)....	19
2.2.16. Vara arestimisest keeldumise vaidlustatavus (1-20-7989/25)	20
2.2.17. Väärteoasja arutamise piirid (4-20-2803/37).....	20
LISA 1.....	21

1. STATISTILINE ÜLEVAADE

Riigikohtu kriminaalkolleegium võttis perioodil 01.01.2021–30.04.2021 menetlusse 18 kassatsiooni, 4 määruskaebust ja 1 teistmisavalduse. Samal perioodil tegi Riigikohus põhistatud lahendi 20 süüteoasjas, millest 16 olid kriminaalasjad ja 4 väärteoasjad. Kolleegiumi kogu koosseisus lahendati kaks kriminaalasja ja üks kriminaalasi lahendati üldkogus, millele kirjutati ka eriarvamus. Lisaks anti üks kriminaalasi lahendamiseks kolleegiumi kogukoosseisule.

Vaatluse all oleval perioodil tegi kriminaalkolleegium lahendeid nii materiaaõiguse kui ka menetlusõiguse teemadel. Materiaaõiguse puhul käsitles kriminaalkolleegium näiteks vabatahtlikku loobumist süüteokatses, provotseeritud hädakaitset, süüteo tulemusena saadud vara omandamist ja keelatud jahipidamist. Menetlusõiguse valdkonnast analüüsis kriminaalkolleegium valitud perioodil näiteks mitmes lahendis tõenditega seonduvaid küsimusi ja muutis ühes lahendis senist praktikat õigeksmõistva otsuse tegemise kohta.¹

Kõik vaadeldava perioodi kriminaalkolleegiumi lahendid koos märksõnade ja annotatsioonidega on leitavad [siit](#).

Vaatamata sellele, et tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites. Ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu lahendites väljendatud seisukohtadega.

¹ Kõikide käsitletud teemade kohta vt lähemalt Lisa 1.

2. RIIGIKOHTU PRAKTIKA

2.1. Materiaalõigus

2.1.1. Provotseeritud hädakaitse ([1-20-3535/52](#))

Otsuses nr [1-20-3535/52](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kannatanu provotseerimine ei välista hädakaitset.

Riigikohtu praktikas on leitud küll, et hädakaitseõiguse teostamist võib piirata see, kui isik on enda eelneva sotsiaaleetiliselt hukkamõistetava² või agressiivse käitumisega temavastase ründe provotseerinud ehk esile kutsunud. Ka hädaseisundi puhul oma õigushüvedele süüalise käitumisega ohu põhjustamine seab päästmistegevusele täiendavaid piire, kuid täielikult seda ei välista^{3, 4}.

Kolleegium selgitas, et nn hädakaitseprovokatsiooni puhul tuleb eristada tahtlikku ja süülist provokatsiooni. Tahtliku provokatsiooniga on tegemist olukorras, kus isik kutsub enda vastu suunatud ründe esile meelega ja eesmärgipäraselt, et kahjustada teise isiku õigushüvesid näilise hädakaitse seisundi kattevarjus. Sellisel juhul on põhjust hädakaitseõigust terviklikult eitada, kui võrd isiku teoprovokatsioon on tegelikkuses võrdsustatav (varjatud) ründega, isik ainult teeskleb tahet kaitsta enda õigushüvesid ja hädakaitse seisund eksisteerib üksnes väliselt, mitte aga sisuliselt.⁵

Süüliste provokatsiooni all peetakse seevastu silmas olukorda, kus isik põhjustab enda õigushüvede vastu suunatud ründe küll õigusvastase ja/või⁶ sotsiaaleetiliselt hukkamõistetava käitumisega, kuid mille eesmärgiks ei ole ründe väljameelitamine. Sellisel juhul ei ole ründe esile kutsunud isiku hädakaitseõigus välistatud, küll aga piiratud. Erinevalt n-ö tavalisest hädakaitseolukorrast peab isik esmalt proovima konfliktsituatsioonist taanduda – ehk siis käituma vastupidiselt üldprintsibile *õigus ei tagane ebaõiguse ees*⁷ -, samuti tuleb võimaluse korral pöörduda abi saamiseks kolmandate isikute poole (vrd KarS § 28 lg 3). Kui konfliktsituatsioonist taandumine ei ole võimalik, tuleb esmalt piirduda nn passiivse kaitsega, hoidudes ründaja õigushüvede sihilikust kahjustamisest. Alles seejärel, kui ka see käitumisviis on ammendunud või asjaoludest tingitult välistatud, on süüliselt ründe põhjustajal õigus kasutada nn aktiivset kaitset, kuid kohustusega eelistada kaitsevahendeid, mis ei lõpeta rünnakut otsekohe, vaid vähendavad ründega tekitatavat kahju. Teisisõnu on kirjeldatud olukorras piiratud hädakaitse seisundis oleva isiku valikuvabadust kaitsetegevuseks kasutatava vahendi sobivusele^{8, 9}.

Provokatsiooni mõiste sisustamisel on Riigikohus korduvalt märkinud, et teatud elulistes olukordades on ründe kutsunud esile hoopis kannatanu ise enda eelneva õigusvastase käitumisega¹⁰. Iseäranis tõenäoline on see situatsioonides, kus kinnitust on leidnud süüdistatava teole eelnenud kannatanu vägivaldne ja/või solvav käitumine¹¹. Vastastikuse konflikti

² RKKKo [3-1-1-111-04](#), p 12.

³ RKKKo [3-1-1-95-06](#), p 13.

⁴ RKKKo [1-20-3535/52](#), p 15.

⁵ Samas, p 16.

⁶ RKKKo [3-1-1-26-11](#), p 16.

⁷ RKKKo [3-1-1-17-04](#), p 11.3.

⁸ Vrd samas, p 11.

⁹ RKKKo [1-20-3535/52](#), p 17.

¹⁰ Vt nt RKKKo [3-1-1-10-13](#).

¹¹ Vt RKKKo [1-19-8038/67](#).

olukordades tuleb käsitleda sündmustiku asjaolusid tervikuna¹². Näiteks hädakaitsesituatsiooni puhul võib asjasse puutuv eelnenud sündmuste käik ulatuda isegi eelmisesse päeva^{13, 14}.

2.1.2. Vabatahtlik loobumine süüteoaktsest ([1-17-11182/234](#))

Otsuses nr [1-17-11182/234](#) selgitas kriminaalkolleegium süüteoaktsest vabatahtlikku loobumist.

KarS § 41 lg 1 kohaselt loobub täideviija lõpetamata süüteoaktsest, kui ta *katkestab* süüteo lõpuleviimise (s.o piisab tegevusetuks jäämisest). Seevastu lõpetatud süüteoaktsest loobumine nõuab KarS § 42 lg-st 1 nähtuvalt seda, et täideviija *hoiaks ära* süüteo tagajärje (s.o temalt eeldatakse aktiivset käitumist).¹⁵

Varasemas praktikas¹⁶ on Riigikohus selgitanud, et katse lõpetamata või lõpetatuks lugemisel lähtutakse isiku ettekujutusest oma teost. Süüteoaktse on lõpetamata, kui isik ei ole veel teinud kõike, mida ta vastavalt oma ettekujutusele teost peab vajalikuks süüteo lõpuleviimiseks (KarS § 41 lg 2). Sisuliselt on tegemist teo toimepanija otsustusega: „Ma võiksin süüteo küll lõpule viia, aga ma ei taha seda“. Ning süüteoaktse on lõpetatud, kui isik vastavalt oma ettekujutusele teost on teinud kõik endast oleneva süüteo lõpuleviimiseks (KarS § 42 lg 2). Rääkimaks selles situatsioonis loobumisest peab isik langetama vabatahtliku otsuse: „Ma pean midagi tegema, et katkestada enda vallandatud kausaalahel ja hoida ära tagajärje saabumine“.¹⁷

Süüst vabastava süüteoaktsest loobumise eeldusena tuleb tuvastada järgnevalt, et sellise otsuse loobumisteo kasuks langetas süüteo toimepanija *vabatahtlikult*, s.o tema tahtest sõltumatute asjaolude sunnita (KarS § 40 lg 3). Loobumisega näitab täideviija, et ta on n-ö naasnud õiguskuulekuse juurde, mistõttu tema karistamiseks katse staadiumisse jäänud süüteo eest puudub üld- ja eripreventiivne vajadus. Täideviija peab enda teoplaani realiseerimist jätkuvalt võimalikuks, kuid enda vaba otsuse ajal ei soovi ta seda enam saavutada. Seega on otsustava tähendusega, millised olid need domineerivad motiivid, mis toimepanija konkreetsel juhul loobumisele viisid.¹⁸

Seejuures ei tule loobumise vabatahtlikkust eitada pelgalt seetõttu, kui tõuge selleks pärineb väljastpoolt. Nii pole põhjust eitada süüteoaktsest vabatahtlikku loobumist, kui teo toimepanija laseb end mõjutada kellegi palvetest, mille toime ta jätab kaastunde või ka n-ö kaine kaalutluse tõttu (nt teadvustades endale võimalikku karistust) teo lõpuni viimata. Loobumise vabatahtlikkust ei välista ka näiteks häbitunne, kui see peaks tekkima kolmanda(te) osapool(t)e tegevuse, nt veenmise või ka juhuslikult teo täideviimisele pealesattumise tulemusena. Ka sellistel puhkudel saab rääkida autonoomsetest motiividest, millest johtuvalt ei soovi toimepanija enam tagajärje saabumist. Seetõttu sõltub hinnang süüteoaktsest loobumise vabatahtlikkusele sellest, kas teo toimepanijal oli loobumisotsuse vastuvõtmise hetkel jätkuvalt kontroll ja otsustusvabadus enda käitumise üle, pidades samal ajal tagajärje saavutamist jätkuvalt võimalikuks. Seega ei ole väline mõjutus veel iseenesest midagi sellist, mille esinemisel tuleks kohe välistada loobumise vabatahtlikkus.¹⁹

¹² Vt nt RKKKo [3-1-1-26-11](#), p 16.

¹³ RKKKo [3-1-1-124-01](#), p 7.2.

¹⁴ RKKKo [1-20-3535/52](#), p 19..

¹⁵ RKKKo [1-17-11182/234](#), p 23.

¹⁶ Vt RKKKo [1-17-3858/68](#), p-d 10–12.

¹⁷ RKKKo [1-17-11182/234](#), p-d 24–25.

¹⁸ Samas, p 27.

¹⁹ Samas, p 29.

Loobumine ei ole aga vabatahtlik juhul, kui isik on väliste tegurite toimele selleks *sunnitud*. Nii tuleb vabatahtlikkust eitada olukordades, kus isik peab küll võimalikuks tagajärje saavutamist, kuid ilmnenud ebasoodsad välised asjaolud mõjutavad tema senist teoplaani olulisel määral negatiivselt. Jutt on situatsioonidest, kus tagajärje saavutamine osutub uute väliste asjaolude tõttu esialgses võrreldes oluliselt keerukamaks ja/või ohtlikumaks, nõudes muu hulgas senise teoplaani olulist muutmist. Vabatahtlikkusega pole tegemist ka siis, kui need välised asjaolud suurendavad oluliselt toimepanemisega kaasnevaid riske, muutes kuriteo selle toimepanija seisukohalt ebamõistlikumaks (nt rünnatav osutub arvatust tugevamaks), või tõstavad oluliselt vahelejäämise riskiastet (nt ohver hakkab karjuma). Samuti tuleb vabatahtlikku loobumist eitada, kui isik peab võimalikuks kolmanda(te) isiku(te) sekkumist, mis teeks tagajärje põhjustamise kas võimatuks või vähemalt oluliselt raskemaks. Autonoomse otsuse puudumisest tuleb rääkida ka siis, kui välised asjaolud „üllatavad“ täideviijat sel määral, et ta ei ole enam sisemiselt võimeline tegu toime panema.²⁰

Kolleegium rõhutas, et loobumise vabatahtlikkus/mittevabatahtlikkus sõltub iga üksikjuhtumi asjaoludest ja sündmuste kulgu sekkunud väliste asjaolude mõjust toimepanijale.²¹

2.1.3. Tahtluse tuvastamine isikuvastase süüteo puhul ([1-20-3107/60](#))

Kriminaalkolleegium selgitas otsuses nr [1-20-3107/60](#), et olukorras, kus süüdistatav lööb kannatanut ühel korral noaga kõhtu, põhjustades kannatanule eluohtlikud tervisekahjustused, mille tagajärjel kannatanu sureb, peab kohus senisest kohtupraktikast lähtuvalt pöörama süüdistatava tahtluse tuvastamisel tähelepanu ka teo välisele avaldumisele ehk sellele, milline oli noalöögi suund, sellesse rakendatud jõud ja löögijäljed.²²

Kohtuarstliku ekspertiisi käigus kirjeldatud torke-lõikehaava sügavus kuulub vaieldamatult teo välist avaldumist iseloomustavate tunnuste sekka. Tegemist ei ole aga ainsa võimaliku teabega, mille alusel anda hinnang noalöögi tugevusele ja haava (ligikaudsele) sügavusele. Näiteks on üldteada, et neerud on inimesel selja pool. Kui ekspert on leidnud, et kannatanu surma põhjuseks oli ülakõhu piirkonna torke-lõikehaav *peen- ja jämesoole ning vasakpoolse neeruarteri vigastusega ning verevalumiga kõhukelmetaguses ruumis*, saab ka eriteadmisteta järeldada, et noavigastus pidi olema küllalt sügav, et ulatuda kõhupoolelt seljapooleni. Sellise sügavusega vigastust on üldjuhul keeruline pidada valearvestuseks.²³

2.1.4. Keskmisest suurem süü tapmise korral ja kaalutusvead karistuse mõistmisel ([1-19-4150/132](#))

Kriminaalkolleegium leidis otsuses nr [1-19-4150/132](#), et KarS § 113 järgi mõistetud karistuse kergendamine ilma aluseta tingib KarS § 64 lg 1 ja § 65 lg 2 järgi mõistetud liitkaristuse muutmise põhjendamatuks.²⁴

Kolleegium käsitles asjas KarS § 113 lg 1 süüteokoosseisule vastava karistuse määramist. Seejuures hinnati materiaalõiguse kohaldamist, mh kaalutusvigade esinemist. Nimelt viitas kolleegium varasemale kohtupraktikale, mille kohaselt peab karistuse määramise lähtepunktiks võtma KarS-i eriosa normi sanktsiooni keskmise määra, misjärel tuleb tuvastada süüdistatava süü suurus ning karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud. Süü suurust võivad mõjutada

²⁰ Samas, p 30.

²¹ Samas, p 31.

²² RKKKo [1-20-3107/60](#), p 11. Vt nt RKKKo [1-17-105/35](#), p 15; RKKKo [1-16-6512/64](#), p 9; RKKKo [1-17-5883/77](#), p 17.

²³ RKKKo [1-20-3107/60](#), p 11.

²⁴ RKKKo [1-19-4150/132](#), p 36.

sealhulgas tagajärje raskus, süstemaatilisus ning kannatanu isik ja tema käitumine.²⁵ Riigikohus nentis, et õiguslikke piire arvestav konkreetse karistumäära valik lähtub kohtuniku siseveendumustest.²⁶ Kolleegium selgitas, et materiaalõiguse ebaõige kohaldamine võib kõne alla tulla juhul, kui kohus on teinud kaalutusvea sanktsiooni määramisel.²⁷

Asjas viidati varasemale kohtupraktikale, milles on käsitletud võimalike kaalutusvigu. Kaalutusvigade esinemine võib kõne alla tulla juhul, kui *a*) ei hinda süüdistatava süü suurust mõjutavate asjaoludena seda, et ta on varem kriminaalkorras karistamata ja teda ajendasid teo toimepanemisele kannatanu solvangud; *b*) hindab süü kehalise väärkohtlemise toimepanemisel keskmisest suuremaks seetõttu, et süüdistatav täitis mõlemad koosseisualternatiivid; *c*) loeb süü suuruse hindamisel põhjendamatult oluliseks selle, et alaealine kannatanu elab pärast kuriteo toimepanemist süüdistatavaga koos või et kolmas isik pole kannatanut piisavalt toetanud; *d*) jätab karistust mõistes tähelepanuta süüteo toimepanijat iseloomustavad andmed; *e*) ei võta varavastase kuriteo eest karistust mõistes süü suuruse hindamisel üldse arvesse kuriteo objektiks olnud vara väärtust.²⁸

Kolleegium nõustus ringkonnakohtu eeldustega keskmisest suurema süü määratlemisega, mille kohaselt on olulisteks asjaoludeks, et *a*) süüdistatav kasutas (mõlema) vägivallakuriteo toimepanemisel nuga; *b*) süüdistatavat on varem korduvalt karistatud, sh sarnastel asjaoludel toime pandud kuritegude eest; *c*) süüdistatava kuriteod on muutunud ajas raskemaks; *d*) süüdistatav rikkus ka avalikku korda ja tema jaoks ongi vägivallakuritegude toimepanemisel oluline publiku olemasolu.²⁹

Samuti viitas kolleegium veel mitmele maakohtu tuvastatud asjaolule, mis kinnitasid süüdistatava keskmisest suuremat süüd, mistõttu kolleegium ei leidnud, et maakohus oleks teinud KarS § 113 lg 1 järgi karistust mõistes kaalutusvea või kohaldanud väärtalt materiaalõigust. Keskmisest suuremat süüd kinnitavate asjaolude hulgas olid muuhulgas see, et *a*) kannatanu suhtes rakendatud vägivald oli ulatuslik (neli kiiret noalööki rindkerre ehk elutähtsasse piirkonda); *b*) süüdistatav ründas noaga sellist kannatanut, kellel ei olnud relva ja kes oli seetõttu süüdistatavaga võrreldes selgelt ebavõrdses olukorras; *c*) süüdistatav ei jätnud kannatanule võimalust enne noarünnakut taganeda, sest ta kasutas relva ootamatult; *d*) süüdistatav pussitas kannatanut kõigest parkümmend minutit pärast seda, kui ta oli tekitanud samuti noaga raske tervisekahjustuse esimesele kannatanule; *e*) süüdistatav ründas kannatanut olukorras, kus viimane oli sisuliselt asunud õiguskorra kaitsele; *f*) süüdistatav lahkus kohe sündmuskohalt, tundmata huvi kannatanu saatuse vastu ja püüdmata talle abi anda.³⁰

2.1.5. Vägistamine ([1-19-10157/71](#))

Kriminaalkolleegium kordas otsuses nr [1-19-10157/71](#) varasemas praktikas väljendatud seisukohta, et vägistamise koosseis KarS § 141 lg 2 p 1 järgi eeldab nii kannatanu tahtevastast suguühet kui ka seda, et tema suhtes kasutatakse vägivalda või vastupanu- ja arusaamisvõimetuse ärakasutamist. Vägivald süüteokoosseisu elemendina peab olema

²⁵ Samas, p 26.

²⁶ Samas, p 27.

²⁷ Samas, p 28.

²⁸ Samas. Vt ka RKKKo [3-1-1-77-11](#), p 11.2; RKKKo [3-1-1-44-16](#), p 20; RKKKo [3-1-1-6-17](#), p 12.

²⁹ Samas, p-d 32 ja 33.

³⁰ Samas, p 34.

kannatanu toimepanija tahtele allutamise vahend, st et vägivald kui sundimisteo ja suguühte kui seksuaalteo vahel peab valitsema finalistlik seos.³¹

2.1.6. Süüteo tulemusena saadud vara omandamine ([1-16-2411/1118](#))

Otsuses nr [1-16-2411/1118](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kui kuriteoga on saadud kinnistu, mis on seejärel maha müüdud, ei ole tegemist enam koosseisukõlbliku kuriteoobjektiga KarS § 202 lg 1 tähenduses.

KarS § 202 lg 1 järgi karistatakse mh süüteo tulemusena saadud vara omandamise eest. Viidatud kuriteokoosseisu tähenduses saab üldjuhul omandada vaid vahetult süüteost pärinevat vara, mitte aga nn muundvara. Tegu on varavastase süüteoga, mis on lahutamatult seotud eelteoga ja mis süvendab eelteo ebaõigussisu seeläbi, et süüteo toimepanemise tulemusel saadud vara omandamisega vähendatakse kannatanu võimalust tema õiguspärasest valdusest välja läinud vara tagasi saada. Kui süüteo toimepanemise tulemusel saadud vara müüakse, vahetatakse või muul moel muudetakse mõneks teiseks varaühikuks, ei ole selle nn muundunud vara puhul seega enam tegemist koosseisukõlbliku teoobjektiga KarS § 202 lg 1 tähenduses.³²

Varasemas praktikas³³ on leitud siiski, et vahetult eelteost pärineva sularaha eest soetatud asja omandamine täidab samuti KarS § 202 koosseisu. Seda põhjusel, et raha on teistest vara liikidest erinev: anonüümne, suure käibevoimega ja üldine väärtuse ekvivalent, mis annab sellele selge eelise võrreldes teiste vara liikidega. Raha säärast eelisseisundit tuleb kriminaalõiguslike vahenditega kaitsta, et takistada kuritegelikul teel saadud raha kiiret muundamist heauskse omandaja varaks. Esitatud seisukohta ei saa aga kohaldada vastupidises, kõne all olevas olukorras, kus kuriteoga ei saadud raha, vaid kinnistu, mis n-ö muundati seejärel müügitehingu abil rahaks.³⁴

2.1.7. Usalduse murdmine ([1-20-8130/9](#))

Määruses nr [1-20-8130/9](#) selgitas kriminaalkolleegium, et KarS § 217² lg-s 1 sätestatud nn usalduse murdmise koosseisu eelduseks olev usaldusseisund tuletatakse teo toimepanijal lasuvast hoolsus- ja järelevalvekohustusest teise isiku vara suhtes, mis põhineb eelkõige tsiviilõiguslikul või avalik-õiguslikul suhtel³⁵. Kui näiteks osaühingute osad kuuluvad abikaasade ühisvarasse, pole nende puhul tegemist kahe eraldi osanikuga, vaid nad on osaühingu ühe osa ühisomanikud. Ühisomandis oleva vara valitsemisel tuleb järgida PKS §-s 28 sätestatud põhimõtteid ning sealjuures peavad abikaasad kui ühisomanikud käituma ühisomandi suhtes heas usus ja hoiduma teise ühisomaniku õiguste kahjustamisest (AÕS § 70 lg 6 ja § 72 lg 5). Nimetatu kehtib ka olukorras, kus üks abikaasadest saab ühisvara väärtust mõjutada teises rollis, nt osaühingu juhatuse liikmena, kui osaühingu osa on ühisomandis. Seega tuleb näiteks abikaasadest ühisomandike puhul hinnata, kas ühisomanik on jätnud täitmata perekonnaseadusest ja asjaõigusseadusest ühisomanikule tulenevad nõuded ning võis seeläbi rikkuda teise ühisomaniku varaliste huvide järgimise kohustust KarS § 217² lg 1 tähenduses.³⁶

³¹ RKKKo [1-19-10157/71](#), p 13. Vt viidatud RKKKo [3-1-1-48-11](#), p 8.1.

³² RKKKo [1-16-2411/1118](#), p 10.

³³ RKKKo [3-1-1-19-12](#), p 8.3.

³⁴ Samas, p 11.

³⁵ RKKKo [3-1-1-4-08](#), p 25.

³⁶ RKKKm [1-20-8130/9](#), p 19.

2.1.8. Kuritegelik ühendus ([1-18-10100/141](#))

Otsuses nr [1-18-10100/141](#) kordas kriminaalkolleegium otsuses nr [1-16-6452/340](#) väljendatud seisukohti kuritegeliku ühenduse kohta. Kolleegium selgitas nimetatud lahendile tuginedes, et kuritegelikku ühendust ei saa ega tohi mõtestada kui lihtsalt mõnevõrra paremini organiseerunud kuritegude toimepanemiseks koondunud kaastädeviijate gruppi. KarS § 255 hõlmab ainult spetsiifilistele tingimustele vastavaid ühendusi, mille kuritegelik potentsiaal ja selle võimalik vallandumine on juba eraldivõetult ohtlik ning avalikku julgeolekut ohustav. Kuritegelikku ühendust iseloomustavad selle püsivus, kindel struktuur ja eesmärk, nagu ka see, et sellisesse ühendusse kuuluv isik allub organisatsiooni osana ühenduse taatele ja aitab oma tegevusega kaasa ühenduse eesmärkide saavutamisele. Seepärast rõhutas kolleegium, et oluline on väga selgepiirilisel eristada kuritegelikku ühendust kaastädeviijate gruppidest, mis võivad olla isegi püsivama liikmeskonnaga ja tegutseda pikema aja vältel, kuid mis ei lähe kaugemale teadlikust ja tahtlikust koostegutsemisest üksikkuritegude toimepanemisel.³⁷

2.1.9. Ehitisele esitatavate nõuete rikkumine ([4-20-1553/38](#))

Otsuses nr [4-20-1553/38](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kuna ehitusseadustikust tulenevate kohustuste subjektina käsitatakse eeskätt omanikku ehk isikut, kellele kuulub ehitisealuse kinnistu omand, siis on ehitusseaduse (EhS) § 134 lg 1 kohustatud subjekt muu hulgas ka korteriomanik. Lisaks leidis kolleegium, et jaatamaks ehitisest lähtuvat ohtu varale EhS § 134 lg 1 tähenduses, tuleb tuvastada, et ehitis on ohtlik keskkonnale või kellegi teise, mitte ehitisealuse kinnistu omaniku varale.

EhS § 134 lg 1 järgi on karistatav ehitisele esitatavate nõuete rikkumine, kui see toob kaasa ehitatud või ehitamisel olevast ehitisest lähtuva ohu varale või keskkonnale. EhS § 19 lg 1 p 4 järeldeb, et ehitusseadustikust tulenevate kohustuste subjektina käsitatakse eeskätt omanikku ehk isikut, kellele kuulub ehitisealuse kinnistu omand. Asjaõigusseaduse § 70 lg-te 2 ja 3 järgi on ka kaasomand üks omandi liik. Seega on EhS § 134 lg 1 kohustatud subjekt muu hulgas ka korteriomanik ning korteriomandi- ja korteriühistuseadus ei välista tema karistamist EhS § 134 lg 1 järgi.³⁸

Lisaks selgitas kolleegium, et EhS § 134 lg 1 objektiivse koosseisu nõuab, et tuleb tuvastada, et ehitisele esitatavate nõuete rikkumine on toonud kaasa ehitisest lähtuva ohu varale või keskkonnale. Jaatamaks ehitisest lähtuvat ohtu varale EhS § 134 lg 1 tähenduses, tuleb lähtuda liiklussüütegude kohta Riigikohtu praktikas väljendatud seisukohast, et isiku enda vara kahjustamine ei ole karistatav, ja tuvastada, et ehitis on ohtlik kellegi teise, mitte ehitisealuse kinnistu omaniku varale.³⁹

2.1.10. Keelatud jahipidamine JahiS § 57 järgi ([4-20-2803/37](#))

Otsuses nr [4-20-2803/37](#) selgitas kriminaalkolleegium jahiseaduse (JahiS) §-s 57 sätestatud väärteokoosseisu.

JahiS § 57 näeb ette karistuse keelatud vahendiga, keelatud viisil, keelatud ajal või keelatud kohas jahipidamise eest. Kolleegium selgitas, et *jahipidamine* osutatud sätte mõttes on viiteline koosseisutunnus, mille sisustamisel peab lähtuma JahiS § 23 lg-test 1-3. Seega on

³⁷ RKKKo [1-18-10100/141](#), p 8. Vt ka RKKKo [1-16-6452/340](#), p-d 37–45.

³⁸ RKKKo [4-20-1553/38](#), p 9. Vt *mutatis mutandis* RKKKo [3-1-1-84-16](#), p 47 ja RKKKo [3-15-1607/35](#), p 10.

³⁹ Samas, p 10.1. Vt ka RKKKo [3-1-1-3-06](#), p 7 ja RKKKo [3-1-1-6-04](#), p 6, milles Riigikohus leidis, et liiklussüütegude puhul ei ole enda vara kahjustamine karistatav, mistõttu tuleb isiku karistamiseks liikluseõuete rikkumisega varalise kahju tekitamise eest tõendada, et toimepanija polnud vara omanik ja varalist kahju sai teine isik.

jahipidamisena JahiS § 57 tähenduses käsitatav nii uluki jälitamine, püüdmine, tabamine või surmamine (JahiS § 23 lg 1) kui ka jahisaaduse, jahitulirelva, jahikoera, koos lõikurotsikuga nooltega jahivibu või püümisega looduses viibimine (JahiS § 23 lg 2), tingimusel, et selline tegevus ei vasta samas mõnele JahiS § 23 lg-s 3 loetletud erandile.⁴⁰

JahiS § 57 mõttes *keelatud kohas* ja/või *keelatud ajal* tähendab muu hulgas seda, kui eiratakse JahiS § 25 lg-t 2 Järelikult on lepinguta jahipidamine käsitletava sätte kohaselt keelatud, kui sellist keeldu ei välista ega piira mõni JahiS § 25 lg-s 3 loetletud erand,⁴¹ neljal alternatiivsel⁴² juhul:

- 1) jahti peetakse kinnisasjal, mille omanik on keelanud sellel maatükil jahti pidada⁴³;
- 2) jahti peetakse kinnisasjal, mis on piiratud või tähistatud⁴⁴;
- 3) jahti peetakse vähem kui 200 meetri kaugusel mõnest kinnisasjal asuvast hoonest või
- 4) jahti peetakse ajavahemikus päikeseloojangust päikesetõusuni.⁴⁵

Täiendavalt selgitas kolleegium, et kuna JahiS § 25 lg 2 eesmärk on lisaks inimese ohtu asetamise vältimisele maatüki omaniku huvide arvestamine, eelkõige tema omandi kahjustamise ja kodurahu häirimise vältimine⁴⁶, siis tuleb uluki tulistamisel jahitulirelvast (lasu tegemisel) käsitada jahipidamise kohana lisaks a) kinnisasjale, kust kütitavat looma tulistatakse, ja b) kinnisasjale, millel paikneb lasu sihtmärk või kuhu lask reaalselt jõuab, ka c) kinnisasja, mida tulistatud laskemoona trajektoori liikumisel relvast kuni jahiulukini või viimase arvatava asukohani ületab.⁴⁷

⁴⁰ RKKKo [4-20-2803/57](#), p 14. Vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-85-16](#), p 8.

⁴¹ Vt nt RKKKo [4-19-2839/23](#), p 12.

⁴² Vt RKKKo [4-20-2803/37](#), p 16.

⁴³ Seejuures piisab selliseks keeluks ka kohapeal teatavaks tehtud suulisest tahteavaldusest. Vt RKKKo [3-17-1268/31](#), p 11.

⁴⁴ Vt viidatud RKKKo [3-17-1268/31](#), p 11.

⁴⁵ RKKKo [4-20-2803/37](#), p 15. Kolleegium leidis toodud asjas, et märtsikuu alguses kella kümne ajal õhtul on Eestis üldteada asjaoluna päike loojunud. Vt RKKKo [4-20-2803/37](#), p 20.

⁴⁶ Vt ka viidatud RKKKo [4-19-2839/23](#), p 11.

⁴⁷ RKKKo [4-20-2803/37](#), p 17.

2.2. Menetlusõigus

2.2.1. Kontrolltehing taksoveoteenuse riikliku järelevalve menetluses ([4-20-1588/28](#) ja [4-20-1755/27](#))

Kriminaalkolleegium käsitles otsuses nr [4-20-1588/28](#) järelevalveametniku tegevuse ja tõendite kogumise vahelist seost. Kolleegium märkis, et vääртеomenetluses on lubatud kasutada tõendeid, mis pärinevad teisest menetlusest, s.o ka riikliku järelevalve menetlusest, eeldusel, et on järgitud tõendite kogumise üldnõudeid ja süüteomenetluslike garantiisid ning tõendi vorm on nimetatud KrMS § 63 lg-s 1. Näiteks võib iseseisvaks tõendiks olla foto- või videosalvestis, mis on tehtud riikliku järelevalve käigus.⁴⁸

Kolleegium viitas asjas varasemale lahendile⁴⁹ ning lisis, et selliste tõendite, mis on kogutud riikliku järelevalve menetluses, lubatavuse hindamisel tuleb arvestada kahe eeldusega: täidesaatva võimu esindaja seadusliku aluse olemasoluga ja toimingu kooskõla seadusega. Viimane eeldus tuleneb eelkõige põhiseaduse (edaspidi PS) § 3 lg 1 esimesest lausest ja §-st 11. Seejuures peavad olema volitus- ja menetlusnormid, mis on täitevvõimu tegutsemise aluseks, seda üksikasjalikumad, mida intensiivsem on põhiõiguste riive.⁵⁰

Kolleegium mõõnis, et praeguses asjas jättis järelevalveametnik takso sõidukijuhile vale mulje käitudes kliendina, kes soovib osta teenust, tehes kontrolltehingut. Ühistranspordiseadus ei anna riikliku järelevalve tegijale õigust tellida taksoveo kliendirakenduses sõitjana esinedes taksot eesmärgiga kontrollida, kas taksoveoteenuse osutajal on olemas seadusega nõutavad dokumendid. Sellist volitust ei tulene ka korrakaitse seadusest.⁵¹ Sellise käitumisega sekkus järelevalveametnik aga taksojuhi eneseteostusvabadusse (PS § 19), ettevõtlusvabadusse (PS § 31) ja õigusesse informatsioonilisele enesemääramisele (PS § 19). Kuna põhiõiguste riive oli kolleegiumi hinnangul intensiivne, siis lõpetas kriminaalkolleegium vääртеomenetluse, kuna ilma järelevalveametniku kontrolltehinguga kogutud tõendusteave ei olnud nõuetekohaselt tuvastatav.⁵²

2.2.2. Asjaolude tõendamine ([1-20-1301/35](#))

Otsuses nr [1-20-1301/35](#) käsitles kriminaalkolleegium tõendamist puudutavaid küsimusi, eelkõige *in dubio pro reo*-põhimõttest ja kohtuniku siseveendumustega seotud küsimusi.⁵³ Riigikohus kordas varasemat praktikat, milles on rõhutanud, et isiku süüditunnistamine ei ole välistatud isegi vaid ühele tõendile tuginedes. Selleks tõendiks võib olla kannatanu ütlus. Seejuures lisis kolleegium, et „sellises tõendamissituatsioonis peab kohtu siseveendumuste kujunemine kuriteo faktiliste asjaolude tuvastatusse kohta olema otsuse lugejale eriti selgesti jälgitav.“⁵⁴ Kolleegium viitas ka varasemale lahendile, milles on leitud, et süüstava tõendi hindamisel peab kohus igakülgset ja erapooletult hindama kõiki võimalike kahtlustusi ning neid korralikult kummutama.⁵⁵

Kolleegium käsitles ka KrMS § 7 lg-st 3 tuelenvat *in dubio pro reo*-põhimõtet. Lähtudes varasemast lahendist, kinnitas kolleegium, et kui peamise süüstava tõendiallika usaldusväärsus on kaheldav ning kahtluste kummutamine ebaõnnestub, siis peab langetama otsuse süüdistava

⁴⁸ RKKKo [4-20-1588/28](#), p 18. Vt ka RKKKo [4-18-51/15](#).

⁴⁹ Vt RKKKo [3-3-1-9-15](#), p 15.

⁵⁰ RKKKo [4-20-1588/28](#), p 19.

⁵¹ Vt lähemalt RKKKo [4-20-1588/28](#), p-d 29–33 ja RKKKo [4-20-1755/27](#), p 6.

⁵² RKKKo [4-20-1588/28](#), p-d 19 ja 36.

⁵³ RKKKo [1-20-1301/35](#), p-d 8 ja 10.

⁵⁴ Samas, p 10. Vt ka [3-1-1-104-16](#), p 10.

⁵⁵ Samas. Vt ka [1-15-10967/38](#), p 6.

kasuks.⁵⁶ Sealjuures tuleb meeles pidada, et selline tõlgendamise kohustus on otsustusreegel, mitte tõendamisreegel. Seega tuleb otsustusreegli poole pöörduda siis, kui kohus ei ole kindel süüdistuses. *In dubio pro reo*-põhimõtet ei tohi kasutada üksnes sellisel juhul, kui isiku suhtes on vaid üks (otseselt) süüstav tõend. Selliselt hoiduks kohus selle süüstava tõendi hindamisest usaldusväärselt ja sisuliselt.⁵⁷ Seega peab kohtunik ka sellisel juhul lahendama isiku süüküsimuse enda siseveendumustest lähtuvalt.

Kolleegium selgitas ka sõna *veendumus* tähendust. Selle sõna KrMS § 60 lg-s 2 ja § 61 lg-s 2 tulenevat kasutust tuleb mõista nii, et kohtu loodud sündmuste käik ei ole ainumõeldav ega ümberlükkamatu. Seejuures peavad olema kohtu otsused kooskõlas loogikast ja kriminoloogiast tulenevate reeglite ning seaduspäradega ega tohi tugineda üksnes oletustele.⁵⁸

2.2.3. Isiku süüditunnistamine ühele tõendile tuginedes ([1-19-10157/71](#) ja [1-20-1301/35](#))

Otsustes nr [1-19-10157/71](#) ja [1-20-1301/35](#) selgitas kriminaalkolleegium varasema praktika alusel, millisel juhul saab kohus tunnistada isiku süüdi üksnes kannatanu ütluste alusel.

Nimelt ei ole Riigikohtu järjekindlas praktikas välistatud isiku süüditunnistamine vaid ühele tõendile – sh kannatanu ütlustele – tuginedes. Kuid ühe tõendi põhjal kuriteo faktiliste asjaolude tuvastatuse põhjendamine kohtu poolt peab olema selline, et kohtu siseveendumuse kujunemine oleks kohtuotsuse lugejale eriti selgesti jälgitav. Neil juhtudel on iseäranis oluline see, et kohus oleks igakülgset ja erapooletult vaagunud kõiki ainsa süüstava tõendi hindamisel tekkinud kahtlusi ning need veenvalt kummutanud.⁵⁹

Otsuses [1-19-10157/71](#) käsitles kolleegium täiendavalt kohtupraktikas väljakujunenud põhimõtteid ütluste hindamise osas, mille kohaselt tuleb ütluste usaldusväärsuse hindamisel pöörata tähelepanu sellele, kas ütlused on järjepidevad või sisaldavad vasturääkivusi ja kas isik on erinevatel menetlusetappidel andnud samasisulisi või lahknevaid ütlusi. Kui tunnistajad on saanud kriminaalmenetluse esemeks olevatest tegudest teadlikuks kannatanu vahendusel, saab tunnistajate ütlusi selle kohta, mida on neile öelnud kannatanu, käsitada iseseisva tõendina üksnes juhul, kui esineb mõni KrMS § 66 lg-s 2¹ nimetatud alustest. Kui sellist alust ei ole, on tunnistajate ütlused käsitatavad vaid kaudse tõendina, mille abil saab ja tuleb kontrollida kannatanu ütluste usaldusväärsust. Ütluste hindamisel peab kohus võtma arvesse kõiki ütluste usaldusväärsust potentsiaalselt mõjutavaid asjaolusid, sh ka õiguskaitseorganite poole pöördumisele eelnenud sündmuste käiku ja seda iseäranis juhul, kui tegu on alaealise tõendiallikaga. Mõistetavalt saab ütluste andja vanus olla asjaoluks, millega on võimalik mõistuspäraselt ja loogiliselt selgitada teatud ebakõlade esinemist tema ütlustes. Samas ei ole võimalik sellele argumendile tuginevalt eirata kõiki vastuolusid ja ütluste usaldusväärsuses kahtlusi tekitavaid muid asjaolusid.⁶⁰

Lisaks selgitas kolleegium otsuses, et kohtupraktikas on omaks võetud arusaam, et vältimaks vahetu ja suulise kohtuliku arutamise tulemina maakohtu otsuses tõenditele antud hinnangu kergekäelist muutmist, peab ringkonnakohus, tehes süüdistatava süüküsimuse kohta sama tõendikogumi põhjal maakohtuga võrreldes vastupidise otsuse, sellist otsustust eriti üksikasjalikult põhjendama. Ringkonnakohus peab seejuures näitama, millised tõendite hindamisel tehtud vead viisid maakohtu järeldused mittevastavusse kohtulikul arutamisel

⁵⁶ Samas, p 11. Vt [3-1-1-78-05](#), p 7.2.

⁵⁷ RKKKo [1-20-1301/35](#), p 11.

⁵⁸ Samas, p 12.

⁵⁹ RKKKo [1-19-10157/71](#), p 9 ja [1-20-1301/35](#), p 10. Vt nt RKKKo [1-15-10967/3](#), p 6.

⁶⁰ RKKKo [1-19-10157/71](#), p 10. Vt RKKKo [1-18-1247/58](#), p 37 koos edasiste viidetega.

tuvastatud faktiliste asjaoludega ning miks tuleb apellatsioonikohtu arvates tõendikogumile anda sootuks teistsugune hinnang.⁶¹

2.2.4. Tõendi lubatavus (e-kirja näitel) ([1-17-2359/122](#))

Üldkogu selgitas otsuses nr [1-17-2359/122](#), et süüdistatava kasutuses olnud ametialaselt e-posti kontolt saadud e-kirjad on lubatud tõendid KrMS § 63 lg 1 mõttes siis, kui nende kogumisel ei ole oluliselt rikutud tõendite kogumise korda.⁶²

Kriminaalmenetluses loetakse tõend üldjuhul lubamatuks alles siis, kui tõendi kogumise korda on oluliselt rikutud (vt ka KrMS § 64 lg 1). Ainukese erandina on seadusandja sätestanud tõendi kasutamise absoluutse keelu olukordadeks, kus jälitustoimingu loa taotlemisel ja andmisel ning jälitustoimingu tegemisel pole järgitud seaduse nõudeid (KrMS § 126¹ lg 4). Kohtupraktika kohaselt tuleb tõendi lubatavuse üle otsustamiseks hinnata rikutud normi eesmärki ja seda, kas selliseid tõendeid poleks saadud, kui normi ei oleks rikutud. Tõend tuleb tõendikogumist kõrvaldada näiteks juhul, kui rikutud on kriminaalmenetluse aluspõhimõtteid (nt saadakse ütlused ähvarduste tõttu), menetlustoimingust puudutatud isiku põhiõiguste rikkumisega (nt kuulatakse alaealine kahtlustatav üle kaitsja juuresolekuta või jäetakse ülekuulatavale isikule õigused ning kohustused tutvustamata) või kui toimingul eesmärk oli algusest peale puudutatud isiku õigustest mööda minna ning rikkuda ausa kohtupidamise põhimõtet⁶³. Tõendit võib käsitada lubamatuna ka siis, kui selle saamisel on aset leidnud mitmed eraldivõetult ebaolulised menetlusõiguse rikkumised, kuid menetleja on tõendi saamisel menetlusõigust rikkunud korduvalt ja tahtlikult.⁶⁴

Tõendi lubatavuse üle otsustamisel peab igal üksikjuhul mh kaaluma, kas tõendi kogumisel on tuvastatavad menetlusõiguslikud eksimused, missugune on nende eksimuste mõju menetlustoimingule allutatud isiku jaoks ning kuidas mõjutab konkreetne tõendusteave kriminaalasja lahendit (KrMS § 339 lg 2).⁶⁵

Näiteks olukorras, kus süüdistatava e-kirju ei saadud ega võetud ära mõnelt talle kuulunud füüsiliselt andmekandjalt, vaid need olid tema ametialaseks kasutamiseks antud e-posti kontol, pole kuigivõrd asjasse puutuv see, kuidas toimus tööarvuti äravõtmine. Töö- või käsundiandja mõnel juhul uurida tööülesannete täitmisega seotud e-kirju ka töötaja või käsundisaaja nõusolekuta, viimane peab aga omakorda sellise võimalusega arvestama. Sellist kontrolliõigust tuleb jaatada näiteks siis, kui töö- või käsundiandjal tekib õigustatud kahtlus, et töötaja või käsundisaaja on toime pannud kuriteo või tõsise ametikohustuste rikkumise. Seejuures peab austama isiku eraelu puutumatus ning välistama selgelt eraeluliste kirjadega tutvumise, kui need on ühemõtteliselt eristatavad. Erandlikult võib viimati nimetatud kirjadega tutvumine tulla kõne alla põhjendatud kahtluse korral, et just nende kirjade sisust ilmneks töö- või ametikohustuste rikkumine. Kokkuvõtlikult sõltub töö- või käsundiandja kontrolliõigus sellest, kui kaaluka huvi kaitseks ta andmetega tutvub ning kas ja kui oluliselt ta sellega isiku põhiõigusi riivab.⁶⁶

Kuni 15. jaanuarini 2019 kehtinud isikuandmete kaitse seaduse (IKS v.r.) § 14 lg 1 p-s 4 nähti ette, et isikuandmeid võib töödelda andmesubjekti nõusolekuta, kui see on vajalik

⁶¹ RKKKo [1-19-10157/71](#), p 7. Vt ka viidatud RKKKo [1-18-1247/58](#), p 33 ja RKKKo [1-20-1301/35](#), p 14.

⁶² **NB!** Samas otsuses käsitles üldkogu ka nõude aegumistähtaega juhatuse liikme kohustuse tahtliku rikkumise korral. Selle kohta vt lähemalt sama perioodi tsiviilkolleegiumi lahendite kohta tehtud Riigikohtu praktika ülevaadet.

⁶³ Vt ka RKKKo nr [3-1-1-77-15](#), p 13.

⁶⁴ RKKKo [1-17-2359/122](#), p 48. Vt RKKKo nr [3-1-1-31-11](#), p 15.

⁶⁵ Samas, p 49.

⁶⁶ Samas, p 50.

andmesubjektiga sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu täitmise tagamiseks (v.a delikaatsed isikuandmed). E-posti kontol olevad kirjad sisaldavad isikuandmeid IKS v.r. § 4 lg 1 mõttes. Nendega tutvumine ja nende edasine käitlemine – kopeerimine, väljatrukkide tegemine ning menetlejale edastamine – on isikuandmete töötlemine sama seaduse § 5 tähenduses. Olukorras, kus kannatanu ja süüdistatava vahel oli käsundiga sarnanev õigussuhe ning kannatanu tutvus süüdistatava kirjavahetusega viimase ametikohustuste rikkumise kindlakstegemiseks, saab seadusliku aluse (IKS v.r. § 14 lg 1 p 4) kõrval jaatada kannatanu kaalukat huvi kontrollida süüdistatava seadusest või temaga sõlmitud lepingust tulenevate ametikohustuste (käsundi) täitmist, mis kaalub üles süüdistatava privaatsusõiguse riive. Sellist e-kirjadega tutvumist saab pidada õiguspäraseks. Ka kehtiva isikuandmete kaitse üldmääruse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. a määrus (EL) nr 2016/679) artikli 6 lg 1 p f kohaselt loetakse andmesubjekti nõusolekuta toimuv isikuandmete töötlemine seaduslikuks muu hulgas vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid. Isikuandmete töötleja õigustatud huviks võib mh pidada isikuandmete töötlemist pettuse vältimiseks pooltevahelises õigussuhtes.⁶⁷

2.2.5. Tsviilhagist loobumine ([1-17-11182/234](#))

Otsuses nr [1-17-11182/234](#) selgitas kriminaalkolleegium, et tsviilhagist loobumise korral tuleb kriminaalmenetluses lähtuda TsMS § 429 lg-s 1 sätestatust ja kui kannatanu loobub hagist, kuni selle kohta tehtud lahendi jõustumiseni, esitades selleks avalduse, siis võtab kohus hagist loobumise vastu määrusega, millega ühtlasi lõpetab asja menetluse.

1. jaanuaril 2017 jõustunud KrMS § 38¹ lg 6 näeb ette, et kriminaalmenetluse seadustikus reguleerimata küsimuse lahendamisel tsviilhagi menetlemisel lähtutakse tsviilkohtumenetluse seadustikus (TsMS) sätestatust. Kriminaalmenetluse seadustik sätestab õigusliku tagajärje – tsviilhagi läbi vaatamata jätmise – tsviilhagi tagasivõtmisel (KrMS § 296² lg 1 p 2), aga ei räägi kohtu pädevusest hagiavaldusest loobumise korral, siis tuleb tsviilhagist loobumise korral juhinduda tsviilkohtumenetluse seadustikust, täpsemalt TsMS § 429 lg-s 1 sätestatust.⁶⁸

2.2.6. Hüpoteegi tagatisväärtaus ([1-20-7989/25](#))

Määruses nr [1-10-7989/25](#) selgitas kriminaalkolleegium, millest sõltub hüpoteegi tagatisväärtaus.

Esmalt selgitas kolleegium, et hüpoteegi – sh kohtuliku hüpoteegi – tagatisväärtaus oleneb esmajoonel kahest asjaolust: kinnisasja müügihinnast täitemenetluses (mis eelduslikult vastab kinnisasja turuväärtusele) ja kinnistusraamatusse eelnevatele järjekohtadele kantud õigustest, sh hüpoteekidest. Hüpoteegipidaja nõuet saab kinnisasja arvel rahuldada ulatuses, milles kinnisasja müügihind ületab eelneval järjekohal oleva hüpoteegiga tagatud nõude suurust (ja täitemenetluse kulusid). Kinnisasja sundmüügil hilisema järjekoha hüpoteegi realiseerimiseks vähendavad realiseeritava hüpoteegiga samal järjekohal või sellest eespool olevad õigused aga kinnisasja müügihinda.⁶⁹

⁶⁷ Samas, p-d 52–54.

⁶⁸ RKKKo [1-17-11182/234](#), p-d 42–43. Vrd ka varasema õigusliku olukorras tehtud praktikat, milles kriminaalkolleegium leidis, et hagist loobumise tagajärjeks on selle rahuldamata jätmise (RKKKo [3-1-1-2-10](#), p 10 ja RKKKo [3-1-1-13-14](#), p 37).

⁶⁹ RKKKm [1-20-7989/25](#), p 22.

Kuigi hüpoteek ei eelda tagatava nõude olemasolu (AÕS § 325 lg 4), saab hüpoteegipidaja nõuda täitemenetluses kinnisasja müümist üksnes hüpoteegiga tagatud nõude rahuldamiseks⁷⁰. KrMS § 141⁴ kohaldades ei saa aga hilisemal järjekohal oleva kohtuliku hüpoteegi tagatisväärtuse hindamisel lähtuda sellest, kui suurt nõuet eelneval järjekohal olev hüpoteek parajasti tagab. Kui hinnata kriminaalmenetluses seatud kohtuliku hüpoteegi tagatisväärtust eelneval järjekohal oleva hüpoteegiga tagatud nõude suuruse põhjal, satuks kriminaalmenetluses esitatava nõude tegelik tagatus kinnisasja omaniku ja varasemal järjekohal oleva hüpoteegi pidaja meelevalda, sest nad võivad tagatavat nõuet hüpoteegisumma piires alati suurendada.⁷¹

Hindamaks, millises ulatuses on kriminaalmenetluses esitatav nõue tagatud kohtuliku hüpoteegiga sellisele kinnisasjale, mida koormab ka varem seatud hüpoteek, tuleb üldjuhul lähtuda kinnisasja väärtuse ja eelneval järjekohal oleva hüpoteegi rahalise suuruse (hüpoteegisumma) vahest. Kui vahe on vähemalt sama suur kui kriminaalmenetluses tagatav rahaline nõue koos AÕS § 346 lg-s 1 nimetatud kuludega, siis on kohtuliku hüpoteegi tagatisväärtus üldjuhul piisav. Sellisel juhul pole KrMS § 141⁴ lg 1 alusel lisaabinõude (nt pangakonto aresti) rakendamine tavaliselt vajalik. Ei ole välistatud, et nõude täielikuks tagamiseks on tarvis kasutada korraga mitut tagamisabinõu. Samuti võib kohtuliku hüpoteegi tagatisväärtus ajas suureneva, näiteks kui eelneval järjekohal olev kinnisasjaõigus lõpeb. Seetõttu võibki olla põhjendatud, kui kohtuliku hüpoteegi summa ületab kinnisasja väärtuse ja varem seatud hüpoteegi summa vahet. Otsustades, kas kohaldada kriminaalmenetluses esitatava nõude tagamiseks lisaks juba seatud kohtulikule hüpoteegile veel mõnd abinõu, tuleb KrMS § 141⁴ lg 3 järgimiseks võtta arvesse kohtuliku hüpoteegi tegelikku tagatisväärtust, mitte pelgalt hüpoteegisummat.⁷²

Täiendavalt selgitas kolleegium, et ühishüpoteegiga koormatud kinnisasjade puhul on hüpoteegipidajal õigus nõude täielikule või osalisele rahuldamisele iga ühishüpoteegiga koormatud kinnisasja arvel (AÕS § 359 lg 1 ja § 360 lg 1). Hinnates eelneval järjekohal oleva ühishüpoteegi mõju kohtuliku hüpoteegi tagatisväärtusele, ei saa arvestada ühishüpoteegiga kaaskoormatud kinnisasja väärtust, millele menetletavas asjas pole hüpoteeki seatud. AÕS § 360 lg-te 1 ja 2 järgi ei pea ühishüpoteegiga koormatud kinnistuid hüpoteegiga tagatud nõude täitmiseks võõrandama koos ning valiku teeb hüpoteegipidaja. Seega ei saa tagapool paikneval järjekohal oleva hüpoteegi pidaja arvestada, et eespool paikneval järjekohal oleva ühishüpoteegi pidaja rahuldaks oma nõude esmalt või kasvõi osaliselt kaaskoormatud kinnisasja arvel.⁷³

KrMS § 141⁴ lg 1 alusel on võimalik tagada ka tsiviilhagis või avalik-õiguslikus nõudeavalduses esitatavalt nõudelt arvestatav viivise- või intressisumma. Ka kohtulik hüpoteek ulatub TsMS § 388 lg 2 järgi nii põhi- kui ka kõrvalnõudele. Kõrvalnõuete suurus ei pruugi olla nõude tagamise ajal täpselt teada. Näiteks tuleb viivise kindlaks määramata osa kohtuliku hüpoteegi summa määramisel arvestada mõistlikus ulatuses, lähtudes mh kohtumenetluse ja võimaliku täitemenetluse eelduslikust kestusest⁷⁴. Sama põhimõtet saab rakendada ka näiteks maksuintressi-nõude tagamisel. Seega peab prokuratuur rahalise nõude tagamise abinõu kohaldamise taotluse esitamisel põhjendama sedagi, millise osa kohtuliku hüpoteegi summast moodustab kõrvalnõue ning missuguses eeldatavas ulatuses see võib muutuda. Sellistest

⁷⁰ RKKKo [3-1-1-61-09](#), p 30.1.

⁷¹ RKKKm [1-20-7989/25](#), p 23. Vt ka RKKKm [3-1-1-92-12](#), p 14.

⁷² Samas, p-d 24–25.

⁷³ Samas, p 26.

⁷⁴ RKTkm [3-2-1-73-12](#), p 11 ja RKTkm [3-2-1-162-09](#), p 12.

põhjendustest lähtudes saab taotlust lahendav kohus hinnata, kas menetluse võimalikku kestust silmas pidades on taotletav kohtuliku hüpoteegi summa põhjendatud.⁷⁵

2.2.7. Kriminaalmenetluse kulude hüvitamine osaliselt õigeksmõistva otsuse korral

Otsuses nr [1-18-10100/141](#) kordas kriminaalkolleegium varasemas praktikas väljendatud seisukohta, et KrMS § 181 lg 1 kohaldub ka osaliselt õigeksmõistva lahendi tegemisel. Sel juhul jäävad riigi kanda kriminaalmenetluse kulud, mis on tekkinud seoses süüdistuse selle osa menetlemisega, milles isik õigeks mõistetakse. Olukorras, kus kaitsjatasu arvetest ei nähtu, milline osa arvetel näidatud summadest on seotud süüdistuse selle osa menetlemisega, milles süüdistatav õigeks mõistetakse, tuvastab kohus selle asjaolu hinnanguliselt.⁷⁶

2.2.8. Riigi õigusabi tasu hüvitamine ([1-19-6145/52](#))

Määruses nr [1-19-6145/52](#) selgitas kriminaalkolleegium, et üldjuhul ei ole alust panna riigi õigusabi osutajale tasu või kuluhüvitise maksmise kohustust süüdistatavale või mõnele teisele menetlusosalisele.

Nimelt tekib KrMS § 175 lg 1 p-s 4 nimetatud menetluskulu (määratud kaitsjale määratud tasu ja kulud kuni nende põhjendatud ja vajalikus ulatuses) esmalt riigil RÕS § 24 lg 1 alusel advokatuuri kaudu samas sättes nimetatud väljamakseid tehes. Küsimus, kas kõneks olev menetluskulu jääb riigi kanda või peab keegi selle riigile hüvitama, tuleb kohtul üldjuhul lahendada KrMS 7. peatüki 2. jao sätete alusel. Ühelgi juhul ei ole alust panna riigi õigusabi osutajale tasu või kuluhüvitise maksmise kohustust süüdistatavale või mõnele teisele menetlusosalisele. RÕS § 4 lg 1 kohaselt osutatakse riigi õigusabi riigi kulul. RÕS § 24 lg 2 näeb otsesõnu ette, et advokaat ei või nõuda riigi õigusabi osutamise eest tasu isikult, kellele ta asjas õigusteenust osutas.⁷⁷

KrMS § 185 lg 2 näeb ette, et kui apellatsioonimenetluses jäetakse maakohtu otsus muutmata ja apellatsioon rahuldamata (KrMS § 337 lg 1 p 1), jäävad menetluskulud selle isiku kanda, kelle huvides apellatsioon on esitatud. Kui apellatsiooni esitaja on prokuratuur, kannab menetluskulud riik.⁷⁸

2.2.9. Süüdistuskohustusmenetlus ([1-20-8130/9](#))

Määruses nr [1-20-8130/9](#) kordas kriminaalkolleegium varasemaid seisukohti isiku õiguste kohta süüdistuskohustusmenetlustes. Kolleegium selgitas, et isikul on võimalik KrMS §-des 207 ja 208 ette nähtud korras vaidlustada uurija ja prokuratuuri otsustust mitte käsitada teda konkreetses kriminaalmenetluses kannatanuna⁷⁹. Väidetaval kannatanul on õigus taotleda uurimisasutuselt ja prokuratuurilt selle kontrollimist, kas teo toimepanija tegevus täitis lisaks prokuratuuri poolt määratletud kvalifikatsioonile ka mõne muu süüteo koosseisu tunnused⁸⁰. Kriminaalmenetluse alustamata jätmist vaidlustava kaebuse läbivaatamisel on Riigiprokuratuur kohustatud analüüsima kõiki õiguslikke aspekte, ka neid, millele isik pole osutanud, ja koostama põhjendatud määruse kaebuse rahuldamise või selle rahuldamata jätmise kohta^{81 82}.

⁷⁵ RKKKm [1-20-7989/25](#), p 27.

⁷⁶ RKKKo [1-18-10100/14](#), p 11. Vt ka nt RKKKo [1-18-7408/62](#), p 25.

⁷⁷ RKKKm [1-19-6145/52](#), p 10.

⁷⁸ Samas, p 13.

⁷⁹ RKKKm [3-1-1-97-10](#), p 27.

⁸⁰ RKKKm [1-20-79/9](#), p 33.

⁸¹ RKKKm [3-1-1-56-05](#), p 7.

⁸² RKKKm [1-20-8130/9](#), p 13.

Samuti kordas kolleegium varasemad praktikas väljendatud seisukohta, et KrMS § 385 p-s 11 nimetatud edasikaebepiirang ei hõlma olukorda, kus ringkonnakohus ei anna sisulist hinnangut kriminaalmenetluse alustamata jätmise või menetlusest keeldumise õiguspärasusele.⁸³

2.2.10. Kokkuleppemenetluses kriminaaltoimiku tagastamise kohustuse seotus kokkuleppes kajastatuga ([1-20-3298/21](#))

Otsuses nr [1-20-3298/21](#), selgitas kriminaalkolleegium, et kohus ei pea tegema KrMS § 248 lg 1 alusel kokkuleppemenetlusest keeldumise ja prokuratuurile kriminaaltoimiku tagastamise määruse olukorras, kus kokkuleppes ei ole kajastatud kõiki asitõendeid ja kriminaalmenetluses äravõetud, arestitud või konfiskeeritud muid objekte.

Nimelt peab kohus KrMS § 248 lg 1 p 3 kohaselt tegema kokkuleppemenetlusest keeldumise ja prokuratuurile kriminaaltoimiku tagastamise määruse, kui kohtul tekivad kahtlused sama seadustiku §-st 306 lähtudes. KrMS § 248 lg 1 p 3 kohast kriminaaltoimiku tagastamise kohustust tuleb aga mõista kokkuleppemenetluse eseme kontekstis. Kahtlused KrMS § 248 lg 1 p 3 tähenduses saavad tekkida ainult kokkuleppes kajastatud, mitte aga sellest väljapoole jäävates küsimustes. Järelikult on ka kohtu kohustus võtta seisukoht KrMS § 306 lg 1 p 13 küsimuses piiratud kokkuleppes loetletud asitõendite ja kriminaalmenetluses äravõetud, arestitud või konfiskeeritavate muude objektidega. Seega kohus ei pea tegema KrMS § 248 lg 1 p-s 3 sätesatud määrust üksnes põhjusel, et kokkuleppes ei ole kajastatud kõiki asitõendeid ja kriminaalmenetluses äravõetud, arestitud või konfiskeeritud muid objekte.⁸⁴

2.2.11. Kohtuotsuse põhistamise kohustuse rikkumine ([1-20-3535/52](#))

Otsuses nr [1-20-3535/52](#) kordas kolleegium hiljutises praktikas selgitatud, et esimese astme kohtu otsuse muutmata jätmise ei õigusta loobumist apellatsioonis esitatud selliste argumentide analüüsist, mida esimese astme kohtu otsuses ei ole käsitletud. Asjaolu, et ringkonnakohus ei pea vajalikuks esimese astme kohtu otsust muuta, ei tähenda, et ta ei pea analüüsima apellatsioonis esitatud asjakohaseid argumente⁸⁵. Kolleegium leidis, et kui kaitsja on maakohtu otsuse süüdimõistvat osa apelleerides heitnud esimese astme kohtule ette nii tõendite ebaõiget hindamist, kriminaalmenetlusõiguse olulist rikkumist kui ka materiaalõiguse väära kohaldamist ja tegemist ei ole selliste kaitsevaidetega, mis oleksid saanud sisulise ja ammendava vastuse juba maakohtu otsuses või mis oleks olnud asjakohatud, siis eeldab nende väidetele vastamine ringkonnakohtult kaitsja poolt viidatud tõendite käsitlemist ja hindamist, aga samuti täiendavat materiaalõiguslikku analüüsi.⁸⁶

2.2.12. Õigeksmõistva kohtuotsuse tegemise alused ([1-20-470/34](#))

Kriminaalkolleegiumi kogu koosseis muutis määruses nr [1-20-470/34](#) kolleegiumi senist praktikat küsimuses, millal tuleb süüdistatav osaliselt õigeks mõista. Kolleegium leidis, et süüdistuses kirjeldatu osaline tõendamata jätmine kohtumenetluses või asjaolude tuvastamine süüdistatavale soodsamal kujul ei tingi osalist õigeksmõistmist, kui kohtu kindlakstehtu vastab mis tahes süüteo (väärtegu puhul tuleb kriminaalmenetlus üldjuhul lõpetada) tunnustele.

KrMS § 309 lg-s 2 ette nähtud õigeksmõistmise alustest kolm esimest on olemuslikult seotud KrMS § 306 lg 1 p-dega 1-3. Vastates eitavalt KrMS § 306 lg 1 p-s 1 märgitud küsimusele, tuleb kohtul mõista süüdistatav õigeks kuriteosündmuse puudumise tõttu (KrMS § 309 lg 2

⁸³ Samas, p 12. Vt viidatud RKKKm [1-20-79/9](#), p-d 22–23.

⁸⁴ RKKKo [1-20-3298/21](#), p 9.

⁸⁵ RKKKo [1-18-8101/63](#), p 39.

⁸⁶ RKKKo [1-20-3535/52](#), p 8. Vt ka RKKKo [1-16-6115/67](#), p-d 30–31.

alt 1). Eitav vastus KrMS § 306 lg 1 p-s 2 nimetatud küsimusele tähendab süüdistatava õigeksmõistmist KrMS § 309 kolmandas alternatiivis ette nähtud alusel („ei ole tõendatud, et kuriteo on toime pannud süüdistatav“). Kohtu järeldusele, et tegu ei ole kuritegu (KrMS § 306 lg 1 p 3) – ehk et tegu ei vasta vähemalt ühele kolmest KarS § 2 lg-s 2 loetletud karistatavuse eeldusest -, järgneb süüdistatava õigeksmõistmine kuriteo tuvastamatuse tõttu (KrMS § 309 lg 2 teine alternatiiv), kui jätta kõrvale eeskätt KrMS § 274 lg 1 kolmandast alternatiivist ja § 402 lg-st 1 tulenevad erandid.⁸⁷

Peaks aga kohus vastama kõigile KrMS § 306 lg 1 p-des 1-3 toodud *kas*-küsimustele jaatavalt, ent jõudma süüdistuses märgituga võrreldes teistsugusele järeldusele selles osas, millise paragrahvi, lõike ja punkti järgi karistusseadustikus tuleb tegu kvalifitseerida, pole alust süüdistatavat samal ajal õigeks mõista. Siis tuleb süüdistatav süüdi tunnistada ja teda karistada karistusseadustiku selle sätte järgi, millele vastavaks kohus isiku tegu peab, teda süüdistuses märgitud kvalifikatsiooni järgi õigeks mõistmata.⁸⁸

Niisiis järeldub KrMS § 309 lg-st 2 koostoimes sama seadustiku § 306 lg 1 p-dega 1-3 seegi, et süüdistuses kirjeldatu osaline tõendamata jäämine kohtumenetluses või asjaolude tuvastamine süüdistatavale soodsamal kujul ei tingi osalist õigeksmõistmist, kui kohtu kindlakstehtu vastab mis tahes süüteo tunnustele (kui tegemist on väärteoga, tuleb kriminaalmenetlus üldjuhul lõpetada). Õigeksmõistva otsuse tegemiseks peab mõni süüdistuses osutatud iseseisev kuriteosündmus või süüdistatava seotus kuriteoga tervenisti ära langema – olgu siis tõendamatus tõttu või põhjusel, et mitte miski sellest faktikogumist, mis on süüdistusse märgitud ja kohtu poolt kindlaks tehtud, ei vasta ühegi süüteokoosseisu tunnustele. Süüdistatava saab õigeks mõista vaid mingis *teos tervikuna*, mitte selle teo mõnes asjaolus (nt vägivald kasutamises võõra asja äravõtmisel).⁸⁹

Seega kui süüdistuses kirjeldatud faktikogum, mis objektiivselt moodustab ühe teo, leiab kohtumenetluses tõendamist vaid osaliselt, ent vastab sellest hoolimata mingi kuriteo tunnustele, tuleb kohtul teha üksnes süüdimõistev otsus. Seevastu juhul, kui süüdistuses kirjeldatud asjaolud hõlmavad karistusõiguslikult mitut tegu (teomitmus) ja mõni neist tegudest või selle toimepanemine süüdistatava poolt ei osutu tervikuna tõendatuks või kui see tegu ei vasta ühelegi süüteokoosseisule, tuleb süüdistatav viimati nimetatud teos õigeks mõista. Seda olenemata süüdistatava süüditunnistamisest või õigeksmõistmisest teistes süüdistuses kirjeldatud tegudes ja sõltumata sellest, kas osaline õigeksmõistmine mõjutab süüdistatava käitumise karistusõiguslikku kvalifikatsiooni.⁹⁰ Samuti, kui kuriteokoosseisu mõnele tunnusele vastava faktilise asjaolu tuvastamatus tingib teo kvalifitseerimise kergema kuriteokoosseisu järgi, ei too see kaasa süüdistatava õigeksmõistmist süüdistuses märgitud raskemas kuriteos.⁹¹

Lisaks rõhutas kolleegium, et on oluline, et kohtuotsuse resolutiivosa kajastaks kohtu järelduste olulist lahknevust võrreldes süüdistusega ja seda ka juhul, kui pole alust süüdistatavat osaliselt õigeks mõista ega isegi kuritegu ümber kvalifitseerida. Süüdimõistva kohtuotsuse põhjal peab olema selge, milline on põhijoontes see ebaõigus, mille eest riik isikule süüettehte teeb. Seega kui kohus leiab, et süüdistatava toimepandu erineb süüdistuses kirjeldatust sellisel moel või ulatuses, mis mõjutab arvestataval määral hinnangut teo hukkamõistetavusele, tuleks kõnealune lahknevus süüdistusversioonist kohtuotsuse resolutiivosas esile tuua. Märgitu on tarvilik kasvõi juba põhjusel, et KrMS § 315 lg-te 4 ja 7 kohaselt ei pruugita kohtuotsuse tervikteksti

⁸⁷ RKKKm [1-20-470/34](#), p-d 16–17.

⁸⁸ Samas, p 18. Vt ka viidatud praktika, kus selliselt on toimitud: RKKKo [3-1-1-63-09](#), p 12; RKKKo [3-1-1-14-14](#), p 1039; RKKKo [1-17-689/29](#), p-d 17–21 ja RKKKo [1-13-5173/196](#), p 17.3.

⁸⁹ Samas, p 23.

⁹⁰ Samas, p 24. Vt ka määruse p-s 25 toodud näiteid.

⁹¹ Samas, p 26.

koostamiseni jõudagi ning siis jääks süüdistuse osaline alusetus õigusselgelt fikseerimata. Vähem tähtis pole seegi, et kohtu kõnesolev järeldus kajastuks kohtuotsuse osas, millel on vahetu õiguslik siduvus.⁹²

Kui kohus tuvastab kuriteo asjaolud sellisel kujul, et kuriteosündmuse ebaõigussisu osutub võrreldes süüdistusest tulenevaga oluliselt tagasihoidlikumaks, võib see mõjutada ka menetluskulude jaotust. KrMS § 180 lg 1 kohaldamisel pole oluline mitte üksnes isiku süüditunnistamine, vaid ka süüditunnistamise ulatus.⁹³

2.2.13. Ilmselt põhjendamatu apellatsioon ([1-20-1651/76](#))

Määruses nr [1-20-1651/76](#) selgitas kriminaalkolleegium Riigikohtu praktikas järjepidevalt väljendatud seisukohta, et ringkonnakohtu lahend peab üldjuhul kujunema kriminaalmenetluse seadustiku 11. peatükis sätestatud apellatsioonimenetluse kui terviku tulemina. Apellatsiooni läbi vaatamata jätmise selle ilmse põhjendamatus tõttu KrMS § 326 lg 3 alusel kujutab endast erandit. Ilmselt põhjendamatu on apellatsioon, mille rahuldamine ei ole võimalik seetõttu, et apellandi argumendid pole õiguslikult asjakohased, s.t need sisaldavad mõne õigusliku keelu rikkumisele suunatud taotlust. Kui apellandi väited ei ole õiguslikult asjakohatud, on apellatsiooni läbi vaatamata jätmise võimalik üksnes siis, kui maakohtu otsus on kooskõlas kohtupraktikas selgelt ja üheselt kujunenud seisukohtadega ning ringkonnakohus ei pea vajalikuks kohtupraktikat muuta.⁹⁴ Apellatsiooni läbi vaatamata jätmise on enamasti võimalik vaid juhul, kui juba eelmenetluses selgub, et apellatsioonil puudub ilmselgelt edulootus. Asjaolu, et ringkonnakohus ei pea vajalikuks esimese astme kohtu otsust muuta, ei tähenda, et ta ei pea analüüsima apellatsioonis esitatud argumente. Pelgalt eelmenetluses kaebusele üldise hinnangu andmisega ei saa asendada kriminaalasja sisulist kohtulikku arutamist ringkonnakohtus⁹⁵.⁹⁶

2.2.14. Põhjendamiskohustus ja ilmselt põhjendamatu apellatsioon kokkuleppemenetluses ([1-20-3298/21](#))

Kriminaalkolleegium selgitas otsuses nr [1-20-3298/21](#), et kohtuotsuses kohustuslikuna sisalduma pidava otsuse puudumine ei ole käsitletav põhjendamiskohustuse rikkumisena, mistõttu ei anna see alust KrMS § 339 lg 1 p 7 rikkumise olemasolu jaatamiseks. KrMS § 339 lg 1 p 7 sätestab, et kriminaalmenetlusõiguse rikkumine on oluline, kui kohtuotsuses puudub põhjendus. Kolleegium nentis, et kokkuleppemenetluses ei ole reeglina võimalik põhjendamiskohustuse rikkumine KrMS § 339 lg 1 p 7 mõttes. Kokkuleppemenetluses tehtud otsuse põhiosale esitatud nõudeid reguleerib KrMS § 249, mis on erinormiks KrMS § 312 suhtes.⁹⁷ Kuna põhjendamiskohustuse rikkumine ei ole kokkuleppemenetluses võimalik, siis tuleb apellatsioon, milles taolisele rikkumisele tuginetakse, reeglina kui ilmselt põhjendamatu jätta läbi vaatamata KrMS § 326 lg 3 alusel.⁹⁸

2.2.15. Riigikohtu poolt uue otsuse tegemine teistmismenetluses ([1-19-2585/57](#))

Otsuses nr [1-19-2585/57](#) selgitas kriminaalkolleegium, millises olukorras teeb Riigikohus teistmismenetluses ise uue otsuse. Teistmisavalduse põhjendatuse korral tühistab Riigikohus

⁹² Samas, p 28.

⁹³ Samas, p 29.

⁹⁴ Vt nt RKKKm [1-15-330/45](#), p 10.

⁹⁵ Vt nt RKKKm [1-19-2550/99](#), p 8.

⁹⁶ RKKKm [1-20-1651/76](#), p 8.

⁹⁷ Vt ka RKKKo [3-1-1-81-11](#), p 28, kus Riigikohus leidis, et otsuse põhiosas märgitakse, millises süüdistuses kohus süüdistatava süüdi mõistab ja kokkuleppe sisu.

⁹⁸ RKKKo [1-20-3298/21](#), p 8.

KrMS § 373 lg 2 alusel vaidlustatud kohtulahendi ja saadab kriminaalasja uueks arutamiseks tühistatud kohtulahendi teinud kohtule või Riigiprokuratuurile uue kohtueelse menetluse korraldamiseks. Kui teistetavas kriminaalasjas ei ole vaja tuvastada uusi asjaolusid, võib Riigikohus pärast kriminaalasja teistmist teha uue otsuse, raskendamata süüdimõistetu olukorda (KrMS § 373 lg 3). Kui prokuratuuri hinnangul tuleb isik õigeks mõista, siis pole alust saata kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks ega Riigiprokuratuurile uue kohtueelse menetluse korraldamiseks ja isik tuleb õigeks mõista.⁹⁹

2.2.16. Vara arestimisest keeldumise vaidlustatavus ([1-20-7989/25](#))

Määruses nr [1-20-7989/25](#) jäi kriminaalkolleegium varasemas praktikas kogu koosseisu poolt väljendatud seisukoha juurde, et KrMS § 385 p 5 kohaselt võib määruskaebe korras vaidlustada üksnes vara arestimist lubavat, kuid mitte sellest keelduvat kohtumäärust. Seejuures vara arestimisest keeldumise määrusena, mille peale ei saa määruskaebust esitada, on käsitatav ka ringkonnakohtu määrus, millega tühistatakse vara arestimist lubav maakohtu määrus ja jäetakse prokuratuuri arestimistaotlus rahuldamata.¹⁰⁰

2.2.17. Väärteoasja arutamise piirid ([4-20-2803/37](#))

Otsuses nr [4-20-2803/37](#) selgitas kriminaalkolleegium, et maakohus peab väärteoasja arutama väärteoprotokollis sätestatud ulatuses. See tähendab ka seda, et kui maakohus jätab osa väärteoprotokollis teokirjeldusega hõlmatud tegevustest käsitlemata, kitsendab maakohus VTMS § 87 eirates väärteoasja arutamise piire ja tegemist on väärteomenetlusõiguse olulise rikkumisega VTMS § 150 lg 2 mõttes.¹⁰¹

⁹⁹ RKKKo [1-19-2585/57](#), p-d 7–8. Vrd nt RKKKm [1-15-3555/141](#), p 23.

¹⁰⁰ RKKKm [1-20-7989/25](#), p 17. Vt RKKKm [3-1-1-68-16](#), p-d 40 ja 41.

¹⁰¹ RKKKo [4-20-2803/37](#), p 21.

LISA 1

Nr	Kuupäev	Asja nr	Asja sisu Riigikohtus
1	26.01.2021	1-19-4150/132	Isiku süü suurus karistuse mõistmisel
2	09.02.2021	4-20-1755/27	Kontrolltehing taksoveoteenuse riikliku järelevalve menetluses
3	09.02.2021	4-20-1588/28	Kontrolltehing taksoveoteenuse riikliku järelevalve menetluses
4	12.02.2021	1-20-1301/35	Isiku süüdimõistmine ühe süüstava tõendi alusel ja karistuse mõistmine alla sanktsiooni alammäära
5	17.02.2021	1-20-3298/21	Kokkuleppes kajastamata jäänud küsimuste lahendamine
6	19.02.2021	1-19-10157/71	Tõendite hindamine
7	01.03.2021	4-20-2803/37	Keelatud kohas jahipidamine
8	03.03.2021	1-17-2359/122	Nõude aegumistähtaeg juhatuse liikme kohustuse tahtliku rikkumise korral (vt lähemalt tsiviilasjade ülevaadet sama perioodi kohta)
9	04.03.2021	1-19-6145/52	Menetluskulude hüvitamine
10	04.03.2021	1-20-470/34	Prokuratuuri kaebeõigus lühimenetluses ja kohtuotsuse tegemisel lahendatavad küsimused
11	08.03.2021	1-16-2411/1118	Süüteo toimepanemise tulemusena saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine
12	10.03.2021	4-20-1553/38	Ehitisele esitatavate nõuete rikkumine
13	12.03.2021	1-17-11182/234	Süüteokatses loobumine
14	15.03.2021	1-20-3107/60	Subjektivne koosseis raske tervisekahjustuse tekitamisel
15	25.03.2021	1-20-7989/25	Vara arestimisest keelduva määruse vaidlustamine ja kohtuliku hüpoteegi tagatisväärus
16	01.04.2021	1-20-8130/9	Kannatanu kaebeõigus kriminaalasja alustamata jätmisel, usalduse kuritarvitamine
17	05.04.2021	1-19-2585/57	Teistmismenetlus
18	07.04.2021	1-18-10100/141	Kuritegelik ühendus
19	23.04.2021	1-20-3535/52	Hädakaitse seisund ja kaitsetegevus
20	28.04.2021	1-20-1651/76	Apellatsiooni läbivaatamata jätmine